

Bokanmeldelse

Sara Eldén og Terese Anving

Nanny Families. Practices of Care by Nannies, Au Pairs and Children in Sweden.

Bristol: Bristol University Press, 2020, 184 s.

ISBN: 978-1529201536

Lise Widding Isaksen

Professor, Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

lise.isaksen@uib.no

Da Sara Eldén og Terese Anving fortalte folk i Sverige at deres nye forskningsprosjekt handlet om au pairer og hushjelper i svenske familier var det mange som ble overrasket og spurte: «I svenske familier?» Det var som om de ikke kunne tro sine egne ører. Var det virkelig sant at hushjelper og au pairer fra fattigere deler av verden var flyttet inn i moderne familier i landet som er viden kjent som «folkhemmet» og «likestillingslandet»? Og det er faktisk et paradoks at det i dagens Sverige ansettes au pairer og hushjelper for å hjelpe travle, godt betalte og likestillingsorienterte middelklasseforeldre med å lage et familieliv som består av kvalitetstid med barna og fravær av stress og mas.

Både Sverige og Norge har velferdsmodeller som tilbyr alle barn plass i offentlig subsidierte barnehager som yter god omsorg for en rimelig pris. Og i det offentlige ordskiftet i nordiske land er hushjelp fortsatt et ord som forbindes med forgangne tider der det fantes hushold med herskap og tjenere. Sosiologene Sara Eldén og Terese Anving starter boken med å vise til to politiske skandaler i Sverige. To ny-valgte kvinnelige regjeringsmedlemmer fra den konservative blokken måtte gå fordi svenske media avslørte at de over en årrekke hadde ansatt papirløse hushjelper og au pairer med elendige arbeidsvilkår og lav lønn. Også de konservatives statsminister, Fredrik Reinfeldt, hadde au pairer som arbeidet hjemme hos familien, men han hadde papirene i orden og ble sittende som leder for regjeringen.

Ikke uventet var en av denne regjeringens aller første reformer knyttet til ansettelser og bruk av betalt arbeidskraft i hjemmet, kjent som RUT-fradraget. Fokuset ble satt på «fritt forbrukervalg» for folk som ville kjøpe hjelp til renhold og stell av hus og hage. Gjennom å tilby 50 % skattelette for utgifter til kjøp av husholdstjenester, ville regjeringen oppnå tre ting. For det første ville man formalisere de uformelle markedene for rengjørings- og hushjelpstjenester. For det andre mente man at dette ville skape flere jobber for folk som hadde vanskelig for å finne arbeid (ny-ankomne migranter, folk med lav utdanning). Og for det

tredje ville man oppnå bedre likestilling mellom kvinner og menn ved at man kunne kjøpe tjenester til hjemmet i stedet for å måtte forhandle fram en rettferdig arbeidsdeling av hus- og omsorgsarbeid.

Det er implementeringen av RUT-reformen og dens konsekvenser for sosial likhet og likestilling mellom kjønnene som er bokens tema. I Sverige er hushjelpsmarkedet i hovedsak et storbyfenomen, og formidlingsbyråer finnes i Stockholm, Göteborg, Malmö og Uppsala. De fleste kundene er to-inntektsfamilier i den øvre middelklassen. Mens hushjelpere ofte er ansatt på timebasis, er au parirer kvinner mellom 18 og 30 år som bor hjemme hos familiene de jobber for. Siden RUT-fradraget ble innført har aksepten for bruk av betalte husholdstjenester i den svenske befolkningen økt. For tiden er det cirka 3000 hushjelpere og au parirer til stede i «folkhemmet». I motsetning til i Norge, der det store flertallet av au parirer kommer fra Filippinene, er hushjelpene i Sverige stort sett svenske studenter som jobber på timebasis. Ellers kommer au parirer både fra europeiske og ikke-europeiske land som Ukraina, USA og Taiwan.

Forskerne stiller spørsmål som: hva skjer med måten som svenske familier «gjør» omsorg og familie på når en au pair/hushjelp entrer familielivet? Og de svarer på spørsmålet ved hjelp av å analysere foreldrenes, barnas og de ansattes subjektive erfaringer. Søkelyset er på hverdagslivets omsorgspraksiser i konkrete situasjoner der noen eller alle parter deltar.

Utvalg og metode

Boken springer ut av prosjektet «Care for children in an era of private market services: A study of nannies, children and parents». Der løftet forskerne fram kompleksiteten i svenske au pair-familiers omsorgspraksiser gjennom en utforskning av alle deltakende aktører, barn, foreldre og au parirer/hushjelpere. Et utvalg bestående av 26 hushjelpere/au parirer (11 hushjelpere og 15 au parirer), 28 heltidsyrkesaktive middelklasseforeldre (19 mødre og 9 fedre) og 19 barn i alderen 5 til 14 år som hadde erfaringer med au parirer og hushjelpere ble intervjuet.

Hushjelpere og au parirer beskrev hverdagens gjøremål i form av dagbøker hver dag i en uke. Foreldrene delte sine subjektive erfaringer med betalt hjelp og redegjorde for hvordan vanlige hverdager så ut fra morgen til kveld. Sammen med barna lagde forskerne «tegn-din-dag»-tegninger der barna tegnet og fortalte om sine måltider sammen med au pariren/hushjelpen. I tillegg ba forskerne barna om å lage konsentriske sirkler om nære relasjoner der de reflekterte over sine omsorgserfaringer.

«Det usynlige limet»

Et viktig verktøy i analysen av omsorgspraksisene er hentet fra den britiske familiesosiologen David Morgan og forståelsen av at familie er noe som «gjøres» (Morgan, 2011). Familier konstitueres gjennom rekke av daglige gjøremål som fra utsiden kan se ut som de er meningsløse, trivielle og lite interessante å snakke om. Omsorg er et bærende element i handlingene som til sammen «gjør» familien, og den utformes daglig gjennom aktørenes varierte omsorgspraksiser.

Forskerne kombinerer dette teoretiske utgangspunktet med feministiske innsikter om kjønnsbestemte arbeidsdelinger i familien, som baseres på skiller mellom emosjonell og praktisk omsorg og/eller på kulturelle skiller mellom hånd og ånd. Slike skiller er ofte tett sammenvevd med forestillinger om kvinners, og spesielt mødres, «naturlige» omsorgsevne.

En omsorgsevne som tas for gitt og derfor blir liggende som et bærende, men usynliggjort element i familiers omsorgspraksiser.

Men når familier ansetter hushjelper og au pairer, hva slags omsorgspraksiser er det de vil betale dem for å gjøre? Eldén og Anving utforsker hva som skjer med arbeidets mening og karakter når den betalte hjelpen bor og arbeider i familiens hjem, og arbeidet utføres i det forskerne definerer som konkrete «omsorgssituasjoner» for og med husets barn. Forskerne finner at au parenes arbeid veves inn i familiens hverdag som en naturalisert omsorgspraksis der au parens aktiviteter utformes «som om det var mor». Gjennom observasjon og uformell læring av vertskapetets morspraksis tilegner au parea seg rådende normer og idealer, og anvender dem i utformingen av egen praksis. Au parea «gjør» med andre ord aktivitetene på samme måte som «mor» og fjerner friksjoner og konflikter som kan skape frustrasjon mellom foreldre og barn og mellom mødre og fedre. Dermed kan foreldrene komme hjem til fornøyde barn og orden i huset.

Om au parenes arbeid brukte foreldrene metaforer som «hun er 'strikken' som holder alt sammen» eller «hun er et ekstra par armer» (s. 141). Sagt på en annen måte, skriver forskerne, kan en si at au parenes omsorgspraksiser «limte» sammen alle de sprikende delene i hverdagen, og fikk det til å bli en velfungerende helhet. Barna i studien syntes det var viktig at «det var noen der» når de kom hjem fordi det fikk dem til å føle seg trygge. Au parene oppfattet sitt arbeid som et bidrag til familiens behov for kvalitetstid og redusert stress. Foreldrene kunne realisere idealene om «det gode liv» med god hverdagskvalitet og fornøyde barn. De som jobbet fram alle de konkrete gjøremålene som «limte» sammen denne livsstilen, forble usynlige som aktører i familielivet.

Mer foreldretid

Foreldrenes mål med ansettelsen av en au pair/hushjelp var å få til en arbeidsdeling der au parea/hushjelpen tar det trivialiserte husarbeidet og dermed gir foreldrene mer kvalitetstid med barna. Men mens foreldrene var tilfredse med å få en rolig og stress-fri relasjon til barna, var barna mer opptatt av å få mer tid med foreldrene. Selv om barna godt forsto at foreldrene måtte jobbe mye, og til tross for at de hadde gode relasjoner til sine au pairer/hushjelper, ønsket barna mer tid sammen med foreldrene. For barna var det kvalitetstid når man gjorde trivielle ting som å spise sammen eller sitte i sofaen og se på TV.

Ett av de viktigste, interessante og mest innovative trekket ved denne studien er nettopp inkluderingen av barnas erfaringer. Et viktig og sentralt funn er at foreldrenes idealer og ønsker om en stress- og konfliktfri hverdag faktisk ser ut for å stå i motsetning til barnas ønsker om *mer* tid og *mer* hverdag med foreldrene.

Forskerne skriver at de ofte møter spørsmålet om au pair/hushjelper er godt eller dårlig for barn. Deres svar er at det ikke er forskningens oppgave å svare på moralske spørsmål om hva som er godt eller dårlig. Derimot er det en utfordring for framtidens sosiologi å bli mer kritisk til voksen-sentrerte diskurser om barndom og å satse mer på å utvikle en bredere forståelse av betydningen som barn og barndom har som en del av livsløpet. Nettopp ved å intervju barna selv om deres erfaringer med au pairer/hushjelper og meningen de tillegger dem, kan man skape nye og viktige innsikter. Barnas erfaringer var like komplekse som de andre aktørenes erfaringer. Ett trekk gikk derimot igjen hos barna; de syntes at au pairer/hushjelper som var nærværende, engasjerte seg og gjorde *mer* enn forventet av dem, var best. De som oppførte seg som om de var «mor» og «som en del av familien» likte barna best.

Boken er godt skrevet, spennende å lese, og tilbyr nye kunnskaper både om globale omsorgskjeder og om velferd, familie og likestilling. Eldén og Anving etterlyser nye og mer

kritiske debatter av omsorgspraksiser som natur/følelser på den ene siden og arbeid/arbeidsslogikk på den andre siden. De ønsker seg en debatt som teoretiserer omsorg på en måte som utfordrer og løser opp dikotomien mellom arbeid og følelser, og som knytter an til de strukturelle ulikhetene som skapes i og gjennom hverdagens omsorgspraksiser. De gjør kreative datainnsamlinger som de analyserer på friske og innovative måter. Alle med interesse for samtidens store spørsmål kan lese boken med rikt utbytte og få frisk innsikt i både nye forskningsmetoder og i fruktbare perspektiver.

Referanser

Morgan, D. (2011). *Rethinking Family Practices*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.